

7. Jaskot M.P., Wiltos A. An approach to the translation of deontic modality in legal texts. The case of the Polish and English versions of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. *Cognitive Studies / Études cognitives*. 2017. Vol. 7. URL: <https://doi.org/10.11649/cs.1454> (дата звернення: 18.01.2020).

8. European security strategy: A secure Europe in a better world. Belgium, 2009. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> (дата звернення: 18.01.2020).

9. Shared vision, common action: a stronger Europe. A global strategy for the European Union's foreign and security policy. 2016. URL: http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf (дата звернення: 18.01.2020).

УДК 811.11-112

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2020.13-2.7>

ПЕРЕКЛАД ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМІВ І ЇХ ВИДІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В НЕОФІЦІЙНІЙ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ «ДРУЗІ»)

TRANSLATION OF INTERNATIONALISMS AND THEIR TYPES FROM ENGLISH IN UNOFFICIAL COMMUNICATION (ON THE MATERIAL OF SERIES “FRIENDS”)

Гулієва Д.О.,

orcid.org/0000-0001-8310-745X

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри інтелектуальних комп'ютерних систем

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

Потапова О.В.,

orcid.org/0000-0002-7264-4740

асистент кафедри мовної підготовки

Харківського національного технічного університету

сільського господарства імені Петра Василенка

Наведено опис інтернаціоналізмів (і їх видів) і шляхи їх перекладу з англійської мови. Відзначається, що інтернаціоналізми в кінодискурсі доволі поширені, а кількість помилок, які здійснюють при перекладі фільмів і серіалів, висока. Виявлено інтернаціоналізми та їх види в неофіційній комунікації на матеріалі кінодискурсу. Застосовано когнітивно-комунікативний підхід до аналізу мови, в межах якого мовне значення розуміється як динамічна когнітивна структура, що конструюється при взаємодії тіла і мозку суб'єкта в конкретному соціокультурному комунікативному контексті. Відокремлені основні групи термінів-інтернаціоналізмів, основні риси лексичних інтернаціоналізмів, ступінь розповсюдження інтернаціоналізмів. Зазначено, що вони також поширені в неофіційній комунікації, зокрема у кінодискурсі. Застосовано інструментарій конверсаційного аналізу для виокремлення діалогічних обмінів оцінки та інференційний аналіз для відтворення інференційних процесів комунікантів. Застосовано дані структурно-семантичного і стилістичного аналізу, дані аналізу актуалізованих компонентів семіотичного поля невербальної комунікації та дані аналізу взаємодії вербальних і невербальних комунікативних дій. Розглянута комунікативна стратегія як когнітивний процес, у якому мовець співвідносить свою комунікативну мету з конкретним мовним вираженням, виокремлені ознаки комунікативної стратегії. Проаналізовано проблему перекладу інтернаціоналізмів у неофіційній комунікації на матеріалі англо-американського кінодискурсу (серіал «Friends»). Здійснено мовний аналіз серіалу «Friends» і виокремлено інтернаціоналізми різних видів. Виявлено, що він містить чимало інтернаціоналізмів і їх видів. Переклад напів- і псевдоінтернаціоналізмів здійснюється відповідно до контексту й обставин у певному епізоді.

Ключові слова: інтернаціоналізми, інтернаціональна лексика, псевдоінтернаціоналізми, переклад, англо-американський кінодискурс, серіал.

The description of internationalisms (and their types) and ways of their translation from English are given. It is noted that internationalisms in film discourse are quite widespread, and the number of mistakes they make in translating films and series is quite high. Internationalisms and their types in unofficial communication on the material of film discourse have been revealed. A cognitive-communicative approach to language analysis is applied, within which linguistic meaning is understood as a dynamic cognitive structure that is constructed by the interaction of the subject's body and brain in a particular sociocultural communicative context. The main groups of terms-internationalisms, the main features of lexical internationalisms, the degree of spread of internationalisms are separated. It is noted that they are also widespread in informal communication, and a large part of them is present in film discourse. Conversion analysis tools have been applied to highlight the dialogical exchanges of assessment and the inferential analysis to reproduce the inferential processes of communes. The data of structural-semantic and stylistic analysis, data of analysis of actualized components

of the semiotic field of non-verbal communication and data of interaction analysis of verbal and non-verbal communicative actions were applied. The communication strategy is considered as a cognitive process in which the speaker correlates his communicative purpose with the specific linguistic expression and distinguishing features of the communicative strategy. The problem of translation of internationalisms in informal communication on the material of English-American film discourse (series "Friends") is analyzed. A linguistic analysis of the Friends series was carried out and internationalisms of different kinds were distinguished. It is revealed that it contains a lot of internationalisms and their types. The translation of semi- and pseudo-internationalisms is done according to the context and circumstances of a particular episode.

Key words: internationalism, international vocabulary, pseudo-internationalism, translation, English-American film discourse.

Постановка проблеми. Актуальність статті зумовлена тим, що інтернаціоналізми в кіно-дискурсі доволі поширені, а кількість помилок, які здійснюють при перекладі фільмів і серіалів, висока. Об'єктом дослідження є комунікативні стратегії схвалення та несхвалення. Предметом є лексичні та граматичні засади до вивчення інтернаціоналізмів та інференційний аналіз. Методологічну основу дослідження складає когнітивно-комунікативний підхід до аналізу мови, в межах якого мовне значення розуміється як динамічна когнітивна структура, яка конструюється при взаємодії тіла і мозку суб'єкта в конкретному соціокультурному комунікативному контексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтернаціоналізми, інтернаціональна лексика – слова, які виражають поняття міжнародного значення й існують у багатьох мовах світу (споріднених і неспоріднених), зберігаючи близьке або спільне значення і фонетико-морфологічну будову [1, с. 38–39].

За ступенем поширення в англійській і українській мовах інтернаціональна лексика займає чільне місце, і її переклад має свої особливості. Спостереження за передачею інтернаціоналізмів у перекладах показують, що, хоч у загальному при перекладі рівнозначні відносини встановлюються між текстами, а не ізольованими мовленнєвими знаками, переклад у лексичному плані не зводиться до передачі семантики висловлювань незалежно від розділення значень у лексичних одиницях тексту оригіналу. Сприймаючи вираз як одне ціле, перекладач сприймає у складі цього цілого і значення, і форми складових одиниць. Це і відображається у підвищеній увазі в його мові до лексичних одиниць, які подібні за формою або за функціями з одиницями оригіналу, тобто інтернаціоналізмів [2, с. 99–107].

Інтернаціоналізм відрізняється від простого запозичення тим, що будь-який елемент може називатися інтернаціональним тільки тоді, коли він існує принаймні у трьох неспоріднених мовах. Якщо такої умови нема, тоді нема підстав називати таке запозичення інтернаціоналізмом. У такому разі то є звичайне запозичення на національному рівні. З іншого боку, інтернаціональною

може бути не лише зовнішня, але й внутрішня форма [3, с. 40–61]. Інтернаціоналізми запозичені з одного і того самого джерела не менш ніж трьома генеалогічно різними мовами в аналогічній або подібній формі. Велику кількість запозичених морфем і лексем можна знайти в багатьох європейських мовах. Вони використовуються для позначення понять, що належать до різних сфер людської діяльності чи знань.

Розрізняють такі групи термінів-інтернаціоналізмів, як:

- а) соціальна і політична термінологія, яка включає найбільш вживані політичні, економічні, філософські, історичні, соціологічні, юридичні, літературні лексичні одиниці;
- б) природна історична, наукова термінологія;
- в) численні технічні терміни.

Основною рисою лексичних інтернаціоналізмів є їх лексична ідентичність/подібність у мові джерела та в мові перекладу як на рівні мови, так і на рівні мовлення [4].

Є такі способи перекладу: буквений переклад (транслітерація), транскрибування, практичне транскрибування, описовий переклад і переклад шляхом заміни інтернаціоналізмів синонімами [2].

Псевдоінтернаціоналізми – це слова вихідної та цільової мов, які значною мірою збігаються за графічною або звуковою формою, але мають різні значення. Такі слова ще називають «фальшивими друзями перекладача» через те, що перекладач може хибно сприйняти подібність форм певних двох слів за подібність і їхніх значень [5, с. 45].

Фальшиві друзі перекладача (ФДП) – прояв психолінгвістичного змішання мов, а саме інтерференції, тобто уподібнення в мовній свідомості нерідної мови будові рідної, часткового ототожнення і змішання двох мовних систем, що веде до помилок у мовленні однією, а іноді й обома мовами.

Основні групи ФДП:

- 1) повні псевдоінтернаціоналізми;
- 2) часткові псевдоінтернаціоналізми (напівінтернаціоналізми).

У цій групі виділяють такі підгрупи:

- а) слово мови-джерела збігається зі словом мови перекладу не в усіх значеннях, а лише в одному;

б) у слова мовою перекладу є значення, якого немає у слова мовою джерела;

в) і слово мови джерела, і слово мови перекладу мають інші значення, крім тих, що збігаються [4].

Вище було розглянуто інтернаціоналізми в офіційній лексиці. Але вони також поширені в неофіційній комунікації, значна їх частина присутня в кінодискурсі.

Кінематограф став невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Із часу свого виникнення у кінці XIX ст. кінематограф змінив розвиток і значно доповнив не тільки культуру, але й суспільне життя: його здобутки масово входять у споживчий побут і трансформують світоглядну систему людини. Саме кінодискурс є ефективним засобом не лише донесення до глядача певної інформації, але й засвоєння іноземної мови та її особливостей [6].

Кінодискурс є одним із найбільш актуальних об'єктів аналізу лінгвістичних наук. Цей феномен досліджували безліч науковців, таких як Ю.Н. Усов, Ю.Г. Ців'ян, Ю.М. Лотман, У. Еко, О.Б. Іванова, Г.Г. Слишкін, М.А. Єфремова, які, проте, так і не дійшли консенсусу щодо його природи [1, с. 38–39].

Поняття кінодискурсу є значно ширшим, ніж поняття кінотексту, адже кінодискурс включає всебітакожекстралінгвістичні фактори, як то попередні культурно-історичні знання реципієнта, контекст – час і обставини, до яких належить фільм [6].

Інструментарій конверсаційного аналізу застосовується для виокремлення діалогічних обмінів оцінки. Інференційний аналіз залучається для відтворення інференційних процесів комунікантів і дозволяє взяти до уваги перцептивні, когнітивні, афективні та волевиявні чинники, які впливають на конструювання оцінних комунікативних смислів. Інференційний аналіз спирається на дані структурно-семантичного і стилістичного аналізу, які використовуються для визначення емоційно-оцінних компонентів комунікативних смислів висловлень оцінки як вербальних комунікативних дій; дані аналізу актуалізованих компонентів семіотичного поля невербальної комунікації – для встановлення комунікативних смислів невербальних комунікативних дій; дані аналізу взаємодії вербальних і невербальних комунікативних дій – для з'ясування принципів взаємодії [7, с. 268].

Постановка завдання. Виявлення інтернаціоналізмів і їх видів у неофіційній комунікації на матеріалі кінодискурсу.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб детальніше дослідити особливості вживання інтер-

націоналізмів у кінодискурсі, ми проаналізували текст англо-американського серіалу «Friends». Це популярний американський ситком про групу із шести друзів, котрі живуть у Нью-Йорку [8].

Комунікативна стратегія (грец. *stratos* – військо й *ago* – веду) – когнітивний процес, тобто глобальний рівень усвідомлення ситуації, в якому мовець співвідносить свою комунікативну мету з конкретним мовним вираженням [9].

Найважливішими ознаками комунікативної стратегії є *цілеспрямованість*, *системність* та *інтерактивність*. Цілеспрямованість стратегії проявляється в тому, що вона завжди переслідує чітко визначену ціль. Системність визначається множинністю взаємопов'язаних дій, спрямованих на досягнення цілі. Інтерактивність впливає з уже зазначеної нами дискурсивної ознаки комунікативної стратегії – динамічності, оскільки стратегія не реалізується, а створюється/корегується, зважаючи на зворотну мовленнєву реакцію співрозмовника.

Також стратегія є когнітивним і водночас прагматичним явищем. Зокрема, стратегія визначається як когнітивна програма здійснення інтеракції, пов'язана з операціями над знаннями адресата і спрямована на зміну його моделі світу, трансформацію концептуальної свідомості. Когнітивна складова частина стратегії забезпечується взаємною орієнтацією комунікантів на спільні фреймові структури. Під час дослідження стратегії як прагматичного явища першочерговим є урахування соціально-рольового статусу інтерактантів, мети комунікації, прогнозування потенційної реакції адресата [10].

Здійснивши мовний аналіз серіалу «Friends», ми виокремили інтернаціоналізми різних видів.

До повних інтернаціоналізмів можна віднести такі слова: *cafeteria*, *cigarette*, *football* та ін.

Як ми бачимо, до цієї групи належать слова, що означають назви страв, напоїв, ігор тощо.

Наступна група – часткові інтернаціоналізми (напівпсевдоінтернаціоналізми). Наведемо приклади використання їх у серіалі та переклад українською мовою.

CHANDLER: I thought it was foot size.

MONIKA: No. It's the distance from the tip of a guy's thumb... to the tip of his **index** finger.

CHANDLER: That's ridiculous.

Переклад:

ЧЕНДЛЕР: Я думав, це розмір ноги.

МОНІКА: Ні. Це довжина від кінчика великого пальця... до кінчика **вказівного**.

ЧЕНДЛЕР: Нісенітниця якась [11].

У вищезгаданому уривку ми бачимо частковий інтернаціоналізм «index». Це слово виступає при-

кметником і може перекладатися як індексний, опорний, вказівний і вимірювальний. Моніка використовує його стосовно певного пальця, тому відповідно до контексту найбільш точний переклад – «вказівний».

PRODUCER: Once again, rolling. Water working.
And **action!**

And cut! What was that?

JOEY: I was going for quiet desperation.

Переклад:

РЕЖИСЕР: Ще раз. Вода.

І мотор!

І стоп! Що це було?

ДЖО: Тихий відчай [11].

Частковий інтернаціоналізм «action» має такі значення: рух, акція, екшн, динаміка та ін. У цьому епізоді режисер знімає Джо на камеру та дає певні команди. Отже, тут «action» перекладається як «мотор».

Остання група досліджуваних слів – псевдоінтернаціоналізми. Аналогічно наведемо приклади з цими словами у тексті серіалу.

MOM: Oh, we're having spaghetti. That's... easy.

MONIKA: **Actually** we were going to have lasagna.

DAD: Oh I love lasagna.

MONIKA: Well we're not having it.

MOM: Then why you'd bring it up? You know how he latches on.

Переклад:

МАТИ: Оо, у нас будуть спагетті. Це так просто.

МОНІКА: **Взагалі-то** у нас повинна була бути лазанья.

БАТЬКО: Я люблю лазанью.

МОНІКА: Проте у нас її немає.

МАТИ: Тоді навщо було говорити? Розбудила апетит [11].

У цьому епізоді є псевдоінтернаціоналізм «actually». Моніка використовує це слово як «взагалі-то» у відповідь на подив своєї мами щодо приготування спагетті, яка вважала, що це дуже просто.

РНОЕБЕ: I can't believe you moved the green ottoman.

CHANDLER: Be glad you didn't fan the **magazines**. She'll scratch your eyes out.

MONIKA: You guys, I am not that bad!

РНОЕБЕ: Yeah, you are.

Переклад:

ФІБІ: Повірити не можу, що ти зрушила зелений диван.

ЧЕНДЛЕР: Радій, що не пропилососила **журнали**. Вона б видряпала тобі очі.

МОНІКА: Та що ви, я не така вже й погана!

ФІБІ: Так, саме така [11].

Вище можна побачити псевдоінтернаціоналізм «magazines». В епізоді Чендлер сміється, що Рейчел під час прибирання не пропилососила журнали. Тому «magazines» у цьому контексті означає «журнали».

Висновки. Проаналізувавши діалоги у сучасній неофіційній комунікації, ми виявили тенденції до використання інтернаціоналізмів і їх видів. Так, яскравим прикладом використання інтернаціоналізмів є серіал «Friends». Переклад напіві псевдоінтернаціоналізмів здійснюється відповідно до контексту й обставин у певному епізоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Михайленко В.В. Алгоритм інтро-перекладацьких стратегій у мультимедійному форматі. *Актуальні проблеми перекладу* : матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Наука і освіта – 2004». Т. 25. Дніпропетровськ, 2004. С. 38–39.
2. Дайненко Л.А., Тарануха Л.А. Основи перекладу. Київ : Ельга-Ніка-центр, 2002. 203 с.
3. Белодед И.К. Интернациональные элементы в лексике и терминологии. Харьков : Вища школа, 1980. 208 с.
4. Інтернаціоналізми та «фальшиві друзі перекладача». *Студопедія* : веб-сайт. URL: https://studopedia.su/5_1048_pereklad-internatsionalnih-sliv-hibni-druzi-perekladacha.html (дата звернення: 27.12.2019).
5. Влахов С., Флорин С. Непереваемое в переводе. Москва : «Международные отношения», 1980. 234 с.
6. Аналіз особливостей використання лексичних засобів у кінодискурсі. *Науковий блог: Національний університет «Острозька академія»*: веб-сайт. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/аналіз-особливостей-використання-ле/> (дата звернення: 09.01.2020).
7. Гулієва Д.О. Реалізація комунікативних стратегій позитивної / негативної оцінки в англо-американській неофіційній комунікації : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2018. 268 с.
8. Друзі (телесеріал). *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL: [https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Друзі_\(телесеріал\)](https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Друзі_(телесеріал)) (дата звернення: 14.01.2020).
9. Основи теорії мовної комунікації. Комунікативні стратегії і тактики. *info-library*: веб-сайт. URL: http://info-library.com/content/1455_Комунікативні_стратегії_і_тактики.html (дата звернення: 16.01.2020).
10. Комунікативна стратегія як конститутивна характеристика дискурсу. *Науковий блог: Національний університет «Острозька академія»*: веб-сайт. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2013/komunikativna-stratehiya-yak-konstitutivna-harakterystyka-dyskursu/> (дата звернення: 16.01.2020).
11. Серіал Friends (Друзья) на английском языке с субтитрами. *Увлекательный английский*: веб-сайт. URL: <https://fenglish.ru/serial-friends-druzya-na-anglijskom-yazyke-s-subtitrami/> (дата звернення: 16.01.2020).